

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Jaunimo į(si)traukimo Lietuvoje galimybių analizė

Tyrimo ataskaita

Tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos
dalyvavimo viešojo valdymo sprendimų priėmimo stiprinimas“

2020

Turinys

Ižanga.....	2
1. Jaunimo įtraukimas ir įtraukimo samprata	4
2. Paslaugos ir infrastruktūra jaunimo į(si)traukimui Lietuvoje	5
3. Jaunimo dalyvavimo aktyvumas ir įsitraukimas Lietuvoje.....	12
4. Jaunimo į(si)traukimo Lietuvoje tyrimas	18
4.1. Tyrimo metodologija	18
4.2. Tyrimo rezultatai.....	20
Išvados	28
Rekomendacijos	29
Literatūros sąrašas	31

Ižanga

Mokslinėje literatūroje akcentuojama, jog pilietinės visuomenės stiprinimas, sprendimų priėmimas įtraukiant skirtingas visuomenės grupes, viešųjų paslaugų teikimo orientacija į realius piliečių poreikius ir t. t. yra viena esminių modernaus valdymo sąlygų. Siekiant užtikrinti jaunimo dalyvavimą tiek įvairiose užimtumo veiklose, tiek dalyvavimą skirtingose daugiapakopio valdymo struktūrose, taikomi kompleksiški metodai derinant jų, kaip tam tikras paslaugas gaunančių bei atskirų grupių interesus atstovaujančių asmenų, veiklas. Pagrindiniai kylantys iššūkiai nustatant kaip jaunimas turėtų ir galėtų dalyvauti šiuose procesuose, tai jų kaip atskiros grupės poreikių nustatymas ir pačios sąvokos „įtraukimas“ interpretavimas.

Jaunimo situacijos Lietuvoje apžvalga (Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2020) atskleidžia, kad per pastaruosius penkerius metus jaunų žmonių (14-29 metų) skaičius Lietuvoje sumažėjo daugiau nei 109 tūkst. ir 2019 m. jauni žmonės sudarė 18,2 proc. visų šalies gyventojų. Analizuojant jaunimo portretą Lietuvoje, išskirtina, kad 2020 m. pradžioje buvo:

- 495 952 jaunas žmogus, iš kurių 318 203 mieste ir 177 749 kaime;
- 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidutinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis 2019 m. buvo 2,8 proc. (mieste 2,3 proc. , kaime 3,8 proc.);
- nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas 2019 m. 15-24 m amžiaus grupėje buvo, 8,6 proc., o 15-29 m. net 10,9 proc.

Tad analizuojant anksčiau minėtus aspektus, svarbu suvokti, jog jaunimas nėra homogeniška grupė (ne tik dėl skirtingo amžiaus), o ją sudarančių asmenų poreikiai bei lūkesčiai taip pat skiriasi, ko pasekoje vienus jaunuolius reikia siekti įtraukti į veiklas, o kitiems sudaryti sąlygas įsitraukti patiems (tai yra juos įgalinti).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti jaunimo į(si)traukimą sąlygojančius veiksnius ir pasiūlyti priemones, galinčias užtikrinti jaunimo aktyvų dalyvavimą visuomeninėse, pilietinėse ir (ar) kitose veiklose Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti jaunimo į(si)traukimo sampratą ir galimus įtraukimo būdus bei nustatyti jaunimo į(si)traukimą sąlygojančius veiksnius.
2. Įvertinti jaunimo į(si)traukimo dalyvauti įvairiose veiklose bei sprendimų priėmime esamą situaciją ir galimybes Lietuvoje.
3. Remiantis atlikta analize, pateikti rekomendacijos institucijoms, kaip skatinti jaunimo į(si)traukimą.

Tyrimo metu naudoti metodai: mokslinės literatūros analizė, teisės aktų ir dokumentų analizė, antrinių statistinių duomenų analizė, pusiau struktūrizuotas interviu, grupinės diskusijos (fokus grupės).

1. Jaunimo įtraukimas ir įtraukimo samprata

Galimybių sudarymas jaunimui aktyviai dalyvauti politiniame, pilietiniame ir visuomeniniame gyvenime išskiriama kaip viena esminių jaunimo politikos sričių, tačiau ilgą laiką buvo kuriamos tik galimomis rizikomis pagrįstos jaunimo programos ar pavienės iniciatyvos, kurių tikslas buvo užtikrinti aktyvų jaunų žmonių dalyvavimą visuomeniniame gyvenime, skatinant sveiką jų vystymąsi (Jennings et. al 2006, cit. iš Civinskas ir kt., 2014, p. 7). To pasekoje jaunimas pirmiausia buvo įtraukiamas į šį procesą kaip tam tikras paslaugas, informaciją ar mokymus gaunantis asmuo ar jų grupė. Analizuojant jaunimo įtraukimą dabartiniame jaunimo politikos kontekste, „įtraukimas“ suvokiamas daug plačiau bei apima ne tik priemones, skirtas jaunam žmogui įsitraukti į asmeninę, profesinę ir visuomeninę veiklą, jo kompetencijų ugdymą, bet ir priemones, kurios sudarytų sąlygas jaunimui lygiomis teisėmis su kitomis visuomenės grupėmis dalyvauti sprendimų priėmimo ir atstovauti savo interesus.

Nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plane nurodoma, jog jaunimo įsitraukimas į aktyvią laisvalaikio veiklą sudaro sąlygas formuoti jo pilietiškumo, demokratiškumo pagrindus ir vis dar aktuali jaunimo neaktyvaus įsitraukimo į visuomeninį gyvenimą problema bei nesudaromos palankios sąlygos įtraukti jaunus žmones į jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų veiklą. Tad jaunimo įgalinimas Lietuvos savivaldybėse išskiriama kaip viena prioritetinių veiklos sričių nacionaliniu mastu bei ieškoma jaunimo poreikius atitinkančių jaunimo įtraukimo formų. Jaunimo įtraukimui, plačiaja prasme, užtikrinti reikalinga:

- sudaryti jaunimo dalyvavimui įvairiose veiklose palankią infrastruktūrą ir užtikrinti paslaugų teikimą;
- jaunimui, kaip ir kitoms interesų grupėms, turi būti sudaromos sąlygos (dalyvavimo mechanizmai) lygiomis teisėmis dalyvauti politiniame, pilietiniame ir visuomeniniame gyvenime;
- jaunimas turi būti ne tik „įtraukiamas“, bet pats gebėti ir turėti galimybes inicijuoti dalyvavimą, įsitraukti į sprendimų priėmimą ir (ar) siūlyti galimas alternatyvas jam aktualiais klausimais.

Apibendrinant skirtingų autorių darbus (Skelcher et. al. 2010; Lenihan et. al., 2007, cit. iš Gaulė, 2014, p. 381) piliečių, ir tame tarpe jaunimo, dalyvavimas vis dažniau yra pripažįstamas kaip viešosios vertės kūrimo ir inovacijų viešajame sektoriuje variklis. Tad šiuo atveju jaunimo įtraukimo tikslas yra ne tik skatinti bendruomeniškumą, jų kompetencijų ugdymą, bet ir mobilizuoti jų turimus išteklius, energiją ir idėjas viešojo valdymo sistemoje, o jaunimo įtraukimas (kas šiuo atveju turėtų būti įvardijama kaip įgalinimas) remiasi tiek jų organizacijų lobistine veikla, tiek pavienių pilietinių iniciatyvų ir viešojo sektoriaus institucijų atvirumo ir noro bendradarbiauti analize.

2. Paslaugos ir infrastruktūra jaunimo į(si)traukimui Lietuvoje

Jaunimo į(si)traukimui (įgalinimui) palanki infrastruktūra ir paslaugos, remiantis Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – JRD) Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijomis (2020), apima tokias sritis kaip:

- jaunimo sveikatos centrai, atvirųjų jaunimo centrai/erdvės, jaunimo informavimo ir konsultavimo centrai;

- mobilusis darbas su jaunimu ir darbas su jaunimu gatvėje;

- savanorių priimančių organizacijų tinklas;

- pozityviosios tėvystės programos, jaunų šeimų konsultavimas;

- patyčių prevencijos programos;

- sporto, žaidimo aikštelės ir pan.;

- informacijos apie jaunimui skirtas paslaugas ir infrastruktūrą sklaida ir t. t.

Su jaunimo savanoryste ir jaunimo psichikos sveikata susijusios ir kitas paslaugas bei tam reikalingą infrastruktūrą bus analizuojama kituose tyrimuose, tad šiame tyrime didžiausias dėmesys bus skiriamas darbo su jaunimo formų paplitimui savivaldybėse bei pačiai infrastruktūrai, šias temas papildant jaunimo užimtumo aspektu.

Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme nurodyta, kad savivaldybės turi užtikrinti, kad jos teritorijoje būtų teikiamos veiktų atvirasis jaunimo centras (atvirieji jaunimo centrai) ir (ar) atviroji jaunimo erdvė (atvirosios jaunimo erdvės). Remiantis JRD pateikiama informacija, 2020 m. Lietuvoje veikia 73 atviros jaunimo erdvės ir 44 atviri jaunimo centrai (tai yra 10 atvirų jaunimo erdvių ir 4 atvirais jaunimo centrais daugiau nei 2019 m.), kuriuose teikiamos atviro darbo su jaunimu paslaugos¹. Svarbu akcentuoti tai, kad nuo 2019 m., savivaldybėse, kurios pačios nebuvo įvykdžiusios šio reikalavimo, prie šių funkcijų įgyvendinimo prisidėjo ir JRD, tačiau net 2020 m. tarp savivaldybių akivaizdūs skirtumai analizuojant teikiamų paslaugų apimtį savivaldybėse.

Savivaldybių sąrašas, kuriame savivaldybės išrikiuotos pagal jaunimo skaičių jose, bei nurodyta kiek 1 atviram jaunimo centrui ar erdvei tenka jaunuolių pateiktas 1 pav. Iš jo matoma, kad didžiausias skaičius jaunuolių tenka būtent didžiosiose savivaldybėse veikiančioms organizacijoms (Kauno raj. sav., Kauno m. sav., Klaipėdos m. sav., Vilniaus m. sav. tenka daugiau nei po 10 tūkst. jaunuolių vienai organizacijai), tuo tarpu tokios savivaldybėse kaip, Neringos ir Birštono savivaldybės (kuriose yra

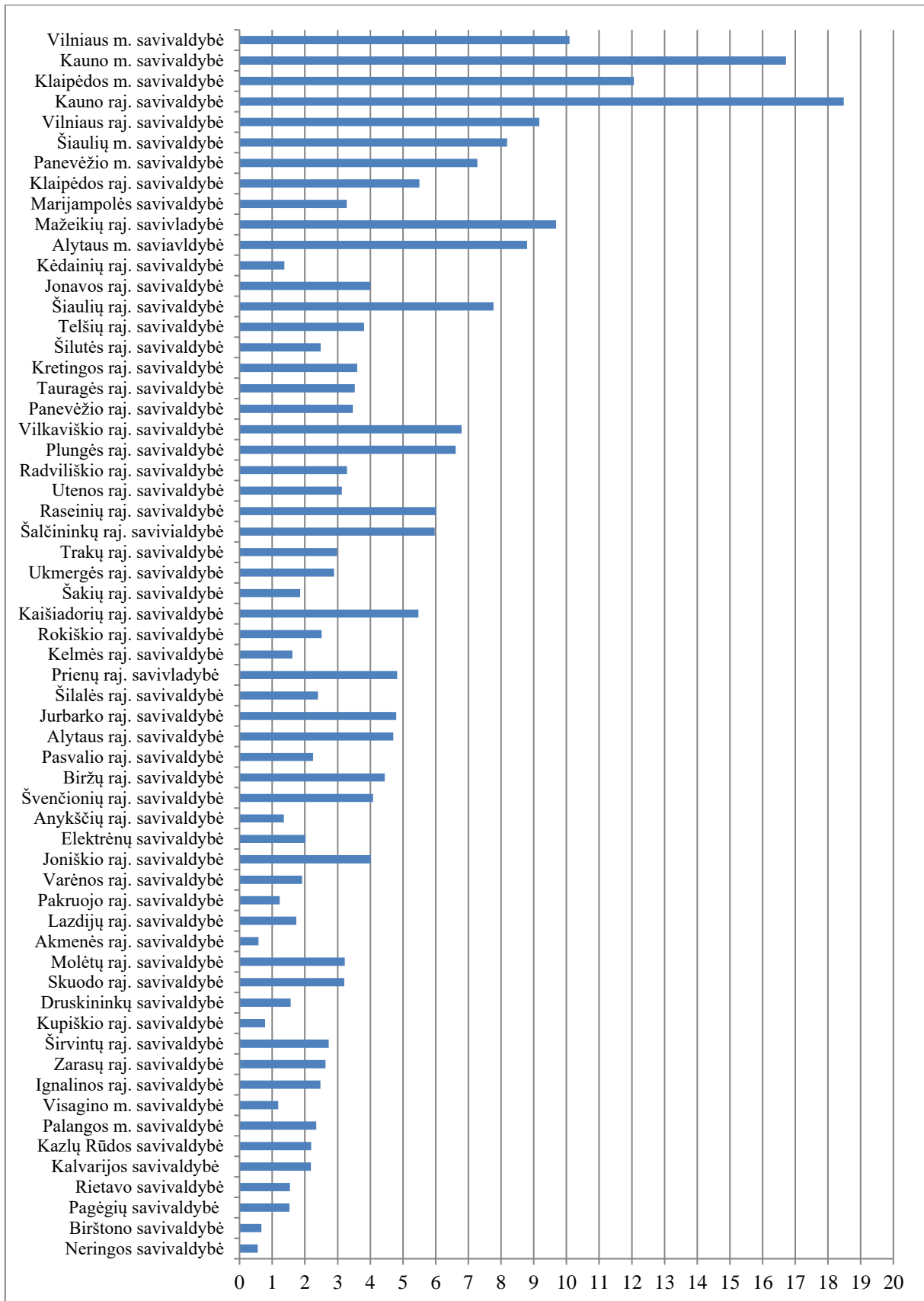
---

¹ Daugiau apie atvirą darbą su jaunimu: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/darbas-su-jaunimu/atviras-darbas-su-jaunimu>

mažiau nei 1 tūkst. jaunuolių), net esant tik 1 įstaigai tenka atitinkamai po 0,56 ir 0,67 tūkst. jaunuolių. Vertinant jaunimo įtraukimą tik šių paslaugų kontekste, galima išskirti ir tokias savivaldybes, kuriose yra nuo 4 iki 8 tūkst. jaunuolių, tačiau jose veikia daugiau nei po 4 atvirus jaunimo centrus ar erdves ir įstaigoms tenka mažiau nei po 1,5 tūkst. jaunuolių (Akmenės rajone 6 įstaigos, kurioms tenka po 0,58 tūkst. jaunuolių; Kupiškio rajone 4 įstaigos, kurioms tenka po 0,78 tūkst. jaunuolių; Kėdainių rajone 6 įstaigos, kurioms tenka po 1,37 tūkst. jaunuolių).

Žinoma, būtina įvertinti ir kitas teikiamas paslaugas tose savivaldybėse ir jų kokybę. Mobiliojo darbo komandos, kurių tikslas nuvykus į gyvenamąją teritoriją (kurioje nėra darbo su jaunimu infrastruktūros), atsižvelgiant į individualius ten gyvenančio jaunimo poreikius, užtikrinti turiningą jo laisvalaikį, ugdymą (-si) ir socialinę integraciją, įgalinti jį aktyviai veikti savo gyvenamojoje teritorijoje ir t.t., veikia tik: Klaipėdos raj. sav., Rokiškio raj. sav., Ukmergės raj. sav., Rietavo, Telšių raj. sav., Skuodo raj. sav., Šiaulių raj. sav., Biržų raj. sav., Pasvalio raj. sav., Elektrėnų, Šakių raj. sav., Zarasų raj. sav., Pakruojo raj. sav. ir Vilkaviškio raj. sav. Kas tokiose rajoninėse savivaldybėse, kurios turi tik 1 atvirą jaunimo centrą arba turi keletą, bet tik rajono centre, kelia klausimus apie paslaugų toliau nuo jo gyvenantiems jaunuoliams prieinamumą ir jų įtraukimą.

Siekiant mažinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, socialinę atskirtį ir didinti jo galimybes visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime, darbas gatvėje veikia 3 savivaldybėse: Vilniaus mieste (3 komandos) ir po vieną komandą Klaipėdoje ir Alytuje. Šią darbo formą su jaunimu siekia naudoti ir Kaunas bei Panevėžys, tačiau Panevėžio mieste komanda šiuo metu neatitinka teisės aktuose numatytų reikalavimų (atitinkamo darbuotojų išsilavinimo), o Kaune pradedamas vykdyti šių paslaugų pirkimo procese.

1 pav. Vienam atviram jaunimo centrui ar erdvei tenkantis jaunuolių skaičius savivaldybėse
 Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės
 apsaugos ir darbo ministerijos informacija, 2020

Apibendrinant darbo su jaunimu formų paplitimą, galima pastebėti, jog atsižvelgiant į savivaldybėse gyvenančio jaunimo ir pačios savivaldybės charakteristikas, dalyje jų taikomos skirtingos darbo su jaunimu formos ir jų apimamas jaunimo mastas taip pats skiriasi. Nepaisant to, kad visose savivaldybėse veikia atviri jaunimo centrai ar erdvės, dalis savivaldybių taiko darbą su jaunimu gatvėje arba mobiliųjų darbą, tačiau net visos Lietuvos mastu, vienai komandai ar centrai/erdvei tenka vidutiniškai po 3,8 tūkst. jaunuolių ir didžiausias jų skaičius (daugiau nei po 5 tūkst. jaunuolių) išlieka jau minėtose savivaldybėse (1 lent.)

1 lentelė. Vienai komandai ar centrai/erdvei vidutiniškai tenkantis jaunuolių skaičius savivaldybėse

Savivaldybė	Atvirų jaunimo erdvių sk.	Atvirų jaunimo centrų sk.	Mobiliojo arba darbo gatvėje komandų sk.	Jaunimo (14-29 m) sk.	Vienai komandai ar centrai/erdvei tenka vidutiniškai tenkantis jaunuolių sk.
Kaišiadorių raj. sav.	1	0	1	5468	5468
Šalčininkų raj. sav.	1	0	1	5973	5973
Raseinių raj. sav.	0	1	1	6009	6009
Plungės raj. sav.	0	1	1	6615	6615
Panevėžio m. sav.	1	1	2	14553	7277
Vilniaus m. sav.	5	4	12	90879	7573
Klaipėdos m. sav.	1	1	3	24125	8042
Šiaulių m. sav.	1	1	2	16373	8187
Vilniaus raj. sav.	2	0	2	18338	9169
Mažeikių raj. sav.	1	0	1	9686	9686
Kauno m. sav.	1	2	3	50141	16714
Kauno raj. sav.	1	0	1	18481	18481

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija, 2020

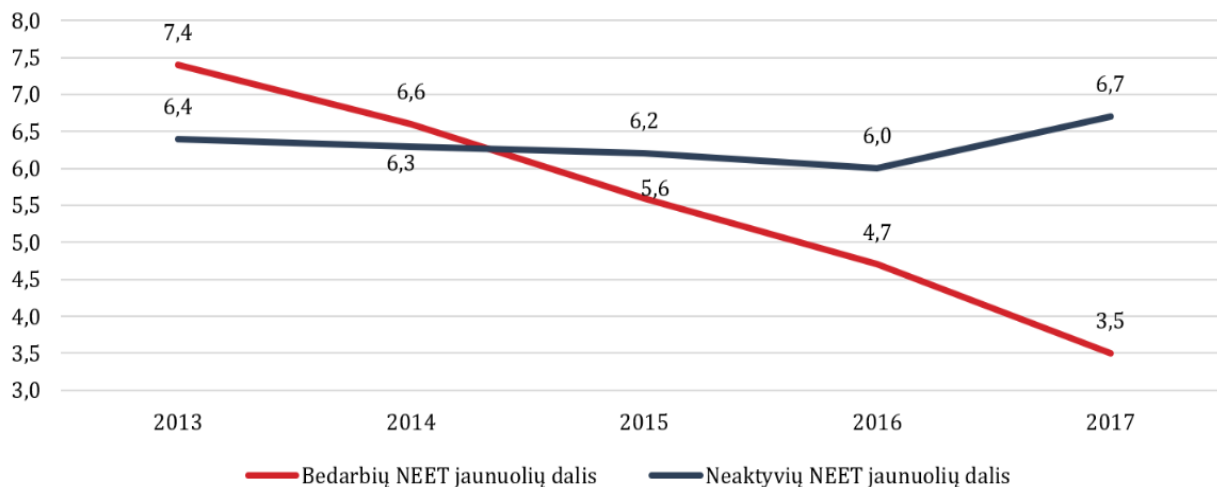
Analizuojant jaunimo dalyvavimą neformaliajame švietime, jis turėtų būti tiriamas vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo ir finansavimo sankirtoje. Tačiau šios sritys savivaldybėse keičiasi nespėjamai:

- 2013 m. Valstybės kontrolės duomenimis savivaldybėse nepakankamai ir netolygiai plėtojamas neformalusis suaugusiųjų švietimas: 78 proc. savivaldybių netiria gyventojų neformaliojo švietimo poreikių, 91 proc. lėšų skiriama savivaldybės administracijos ir savivaldybės įstaigų darbuotojų bei pedagogų mokymams, regionuose vienam gyventojui neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokymams skiriamos lėšos skiriasi iki 11 kartų. Nenustačius finansavimo prioritetų 95,8 proc. neformaliojo suaugusiųjų švietimo lėšų buvo skiriama vienai krypti –neformaliajam profesiniam suaugusiųjų švietimui.

• 2015 m. Valstybės kontrolė konstatavo, kad šalyje nepakankamai išplėtotas ir netolygus neformaliojo mokinių švietimo įstaigų tinklas (ypač mažesniuose miesteliuose ir kaimo vietovėse), trūksta veiklų įvairovės ir neužtikrinamos vienodos galimybės visiems mokiniams dalyvauti neformaliajame švietime. Jų duomenimis apie 90 proc. jų susitelkusios didžiuosiuose šalies miestuose arba rajoninių savivaldybių centruose, be to, savivaldybėse neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančių mokinių skaičius gerokai skiriasi (nuo 4 iki 61 proc.).

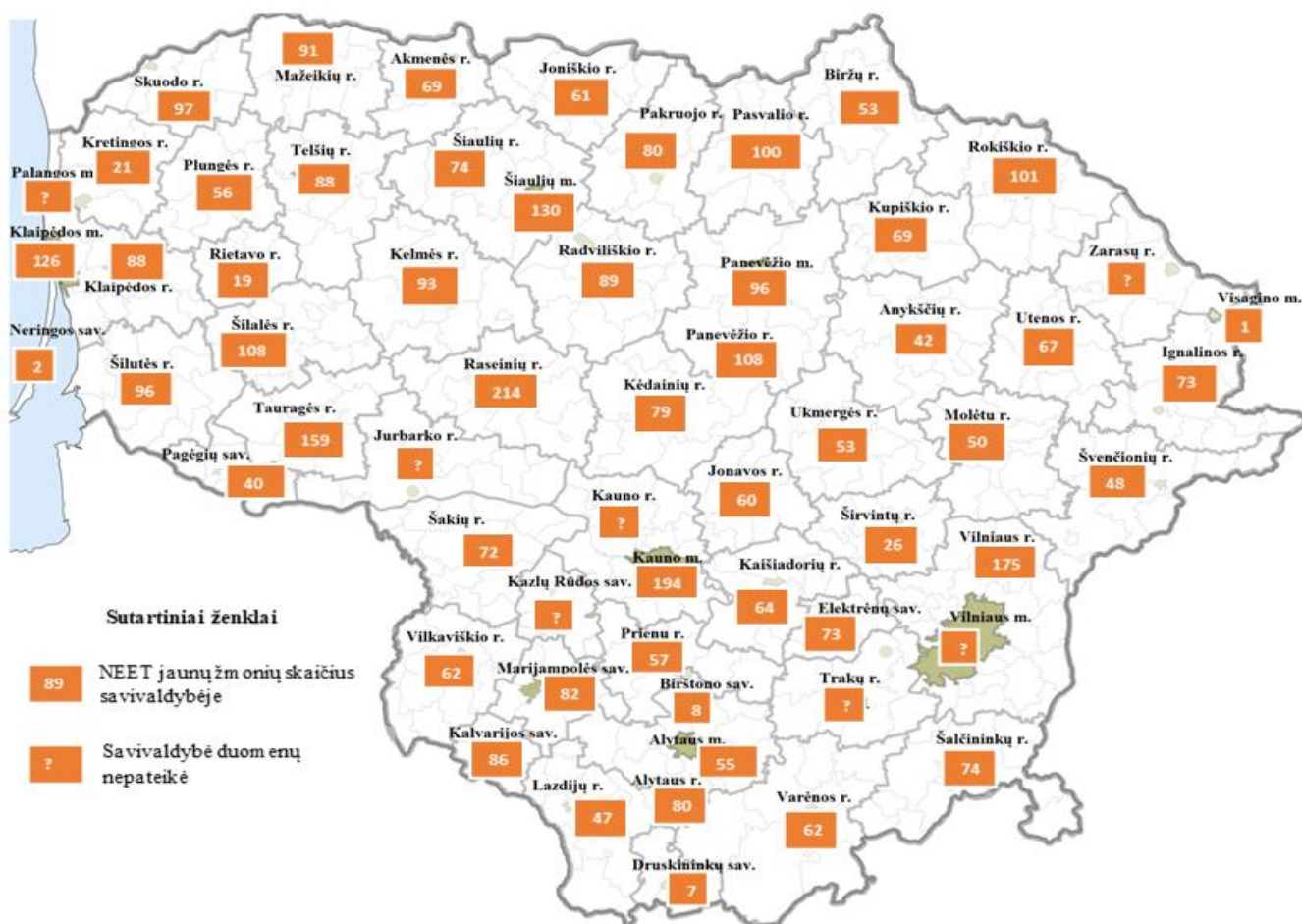
Nuo šio laikotarpio situacija savivaldybėse neženkiai pasikeitusi: išskirti finansavimo prioritetai, tačiau ir jie neužtikrina teikiamų paslaugų tinklo tolygumo ar prieinamumo. Taip pat labai svarbu tai, kad Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis (2018) neformaliojo švietimo veiklose aktyviausiai dalyvauja vaikai iki 14 m., o kuo vyresnis jaunimas, tuo jų įsitraukimas mažesnis. Toks jaunimo neaktyvumas gali būti sąlygojamas keleto skirtingų aspektų: paslaugų neatitikimo jų interesams (Lietuvoje dominuoja tradiciniai sporto, muzikos, choreografijos ir šokio būreliai); jų motyvacijos įsitraukti į veiklas trūkumas (mažesnis tėvų, mokytojų, draugų ir kt. postūmis jose dalyvauti) bei jau minėtas paslaugų prieinamumo netolygumas.

Išskiriant vyresnio jaunimo užimtumą taip pat reikėtų išskirti ir niekur nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunuolių (NEET) grupę, būtent kuriems ir turėtų būti skirtos specialios priemonės, siekiant juos grąžinti/įtraukti į švietimą ir (arba) darbo rinką. Tikslų NEET apibrėžimą atitinkančių jaunuolių skaičių ganėtinai sudėtinga nustatyti. Remiantis „BGI Consulting“ (2018) duomenimis (2 pav) jaunimo nedarbas Lietuvoje 2017 m. lyginant su 2013 m. sumažėjo beveik per pusę, jaunimo nedarbo situacija Lietuvoje geresnė nei ES vidurkis, o 2013–2017 m. laikotarpiu NEET jaunimo dalis Lietuvoje sumažėjo nuo 13,7 proc. iki 10,2 proc., tačiau, jaunimo nedarbo lygis išlieka didesnis nei bendras nedarbo lygis Lietuvoje, o NEET jaunuolių skaičius mažėja lėčiau nei pats jaunimo nedarbas. Todėl čia galima išskirti dvi problemas: bedarbių jaunimą ir tiesiog neaktyvų jaunimą, kuriems turėtų būti teikiamos skirtingos paslaugos.

2 pav. Bedarbių ir neaktyvių NEET jaunuolių grupių dalis nuo visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių
Šaltinis: „BGI Consulting“ skaičiavimai pagal Eurostat duomenis, 2018

NEET jaunuolių stebėseną savivaldybėse vykdoma ir JRD iniciatyva. Jų 2020 m. I ketv. duomenimis ši problema yra aktuali daugumoje savivaldybių (3 pav.). Tačiau ne visos savivaldybės vadovaujasi patvirtintomis rekomendacijomis² dėl duomenų rinkimo, tad šie duomenys neapima visos Lietuvos savivaldybių NEET statistikos ir detalesnę analizę apie NEET jaunuoliams teikiamas pirminės ir antrinės intervencijos paslaugas (bei jų atitikimą poreikiams) sudėtinga. Tad įprastai Lietuvoje analizuojant šią sritį remiamasi Jaunimo garantijų iniciatyvos (JGI), finansuojamos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondo lėšų, rodikliais ir projektų „Atrask save“, „Naujas startas“ arba nuo 2019 m. vykdomo projekto „Judam“ duomenimis.

3 pav. NEET statistika savivaldybėse 2020 m. I ketv.
Šaltinis: JRD, 2020

² Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. lapkričio 14 d. įsakymo Nr. 2V-179 (1.4) „Dėl Rekomendacijų dėl duomenų apie neaktyvius jaunos žmones savivaldybėse rinkimo ir ataskaitų teikimo patvirtinimo“ aktuali redakcija: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fc752630547a11e9975f9c35aedfe438>)

Remiantis „BGI Consulting“ (2018) duomenimis, įgyvendinant minėtus projektus SODRA duomenų bazėje buvo paprašyta informacijos apie 43 605 asmenis, kurie dalyvavo projektuose „Atrask save“, „Naujas startas“ arba abiejuose, tačiau teiktos paslaugos nebuvo pakankamai kompleksiškos bei projektų metu teiktos paslaugos geriau atitiko pasirengusių darbo rinkai dalyvių poreikius, nei tų, kurie nebuvo pasirengę darbo rinkai, buvo nemotyvuoti grįžti į švietimo sistemą ar darbo rinką. To pasekoje, nuo 2019 m. pasirinktas kitoks projekto įgyvendinimo scenarijus, atskiriant šias dvi jaunuolių grupes ir jiems taikomas paslaugas, kas leidžia geriau atliepti jų poreikius. Pagrindiniai iššūkiais su kuriais susiduriama teikiant paslaugas NEET jaunuoliams: darbui su NEET jaunuoliais (JGI rėmuose) finansavimas skiriamas iš ES lėšų bei jų vykdymas priklauso tiesiogiai nuo projekcinio finansavimo, kas neužtikrina šių paslaugų teikimo vėlesniais laikotarpiais tęstinumo. Todėl siekiant užtikrinti prieinamas pirminės intervencijos paslaugas labiausiai nemotyvuotiems NEET jaunuoliams, būtinas aktyvus kitų su jų „aktyvinimu“ susijusių institucijų bendradarbiavimas ir galimybės suteikti jiems tinkamas paslaugas.

Viena iš būtinų sąlygų jaunimui įsitraukti į veiklas – informacijos apie jas užtikrinimas. Atskirose savivaldybėse veikia skirtingi jaunimo informavimo kanalai (per mokyklas, universitetus, jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, savivaldybes ir jų jaunimo reikalų koordinatorius), tačiau svarbu užtikrinti tai, kad egzistuotų tokie informavimo kanalai, kurie apimtų kuo daugiau informacijos skirtingomis temomis. Viena iš tokių priemonių – jaunimo informavimo ir konsultavimo centrai ir taškai (2 lent.), kurie veikia visose apskrityse.

2 lentelė. Jaunimo informavimo ir konsultavimo centrų pasiskirstymas apskrityse

Apskritis	Jaunimo skaičius apskrityje	Taškų ir centrų skaičius	Apskritis	Jaunimo skaičius apskrityje	Taškų ir centrų skaičius
Vilniaus	137 791	2	Marijampolės	26 570	1
Kauno	101 815	2	Telšių	25 467	1
Klaipėdos	55 871	2	Alytaus	23 923	1
Šiaulių	46 748	1	Utenos	21 022	1
Panevėžio	38 577	1	Tauragės	18 168	1

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija, 2020

Informavimo centrų ir taškų svarba išskiriama kalbant apie tokias sritis, kaip patikimos, tikslios ir jaunimui suprantama kalba pateikiamos informacijos suteikimas, visomis jaunimui rūpimomis temomis. Tačiau patys centrai, kaip matome pateiktoje lentelėje, yra dažnu atveju nutolę nuo jaunuolių

gyvenamųjų vietovių, todėl itin svarbus jų informacijos prieinamumas per e. priemones ar kitais nuotoliniais būdais.

Analizuojant jaunimui prieinamiausias ir daugiausia tikslios bei susistemintos informacijos apimančias el. platformas, galima išskirti:

- Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos kuruojamą tinklapį zinauviska.lt, kuriame pateikiama susisteminta įvairiuose interneto portaluose skelbiama informacija, bet įvairiomis jaunam žmogui aktualiomis temomis (studijos, darbas, savanorystė, konkursai ir įvairios kitos veiklos);

- JRD kuruojamą tinklapį jp.jrd.lt, kuriame talpinami visų ministerijų projektai, veiklos ir iniciatyvos jaunimui.

Tačiau esamas jaunimo informavimas nacionaliniu, savivaldos ir atskirų organizacijų lygmeniu yra sudėtingas, dažnai informacija yra dalinė, neapimanti visų jaunimui aktualių klausimų arba ji dubliuojasi bei informacija ta pačia tema pateikiama remiantis skirtingais šaltiniais, nesuderinant jos tarpusavyje, tad jaunimui sudėtinga ją „atsirinkti“.

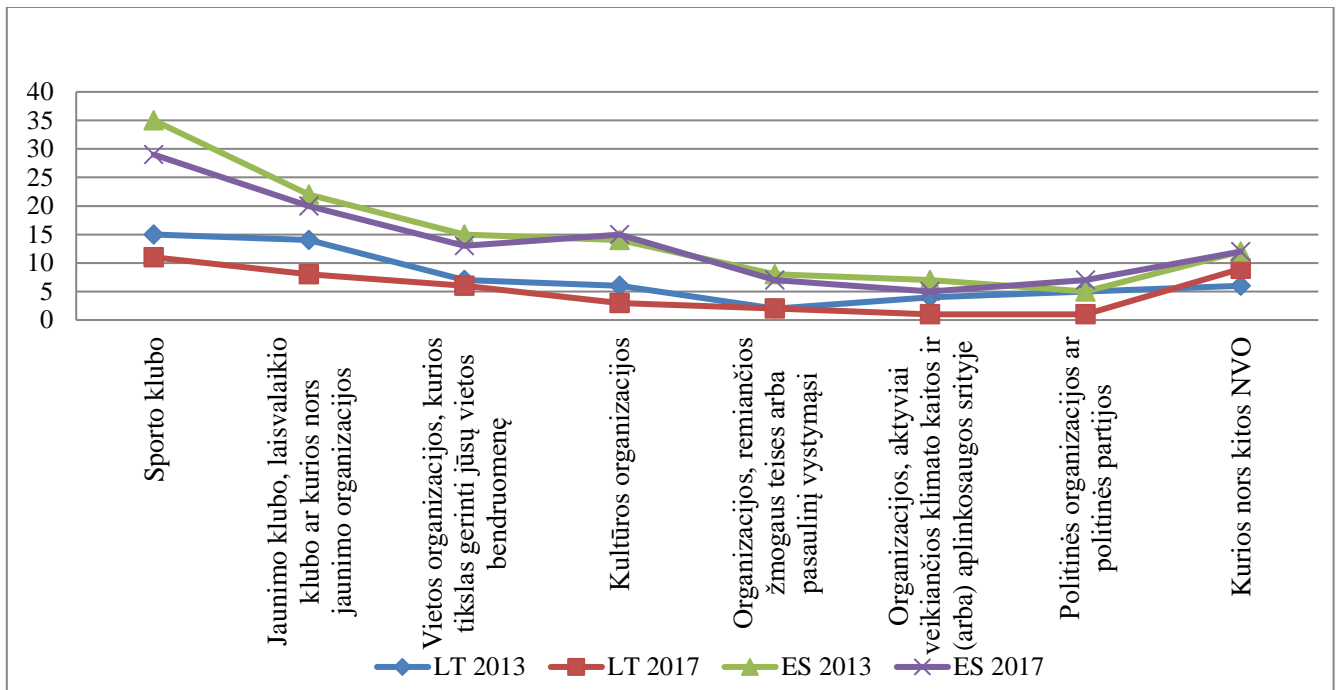
Apibendrinant jaunimo į(si)traukimui (įgalinimui) skirtą infrastruktūrą ir paslaugas Lietuvoje, akcentuotina, jog ši tema apima keletą skirtingų problemų: visų pirma, jaunimo informavimo sistema Lietuvoje, vis dar yra vystymosi stadijoje bei egzistuoja daugybė skirtingų informavimo kanalų, tarp kurių sudėtinga rasti reikiamą informaciją; antra - paslaugų netolygumas savivaldybėse, analizių ar teikiamos paslaugos atitinka realius visų jaunimo grupių poreikius trūkumas. Tad tai, kiek palanki infrastruktūra savivaldybėje, priklauso nuo konkrečios savivaldybės atstovų požiūrio į jaunimą ir jo poreikių suvokimo bei pateis jaunimo gebėjimo ir aktyvaus dalyvavimo inicijuojant pokyčius savivaldoje.

3. Jaunimo dalyvavimo aktyvumas ir įsitraukimas Lietuvoje

Jaunimo tyrimo duomenimis, Lietuvoje galimybę dalyvauti priimant sprendimus kaip svarbiu ar labai svarbiu kriterijumi vertinant ar norima gyventi savo regione/šalyje įvardija 72,5 proc. jaunuolių (Okunevičiūtė-Neveauskienė, 2020), tačiau analizuojant jaunimo dalyvavimo formas ir aktyvumą, remiantis Europos Komisijos 2013-2017 m. atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvos jaunimo aktyvumas dalyvaujant demokratiname gyvenime ženkliai atsilieka nuo bendro ES vidurkio. Ypatingai ryškus atotrūkis vertinant jaunimo dalyvavimą sporto klubų, jaunimo klubų, laisvalaikio klubų ar jaunimo organizacijų veikloje ir dalyvavimą kultūros organizacijų veiklose.

Kaip matoma 4 pav., ir toliau didžiausias mažėjimas Lietuvoje pastebimas tokiose srityse kaip dalyvavimas jaunimo klubų, laisvalaikio klubų ar kurios nors jaunimo organizacijos veikloje (nuo 14 iki

8 proc.), dalyvavimas sporto klubų veikloje (nuo 15 iki 14 proc.) ir dalyvavimas politinės organizacijos ar politinės partijos veikloje (nuo 5 iki 1 proc.), kas net esant bendram Europos Sąjungos šalių narių bendram jaunimo aktyvumo neženkliam sumažėjimui dar labiau didina atotrūkį nuo jų. Lietuvoje suaktyvėjo tik dalyvavimas kitų atskirai šioje apklausoje neiškirtų NVO organizacijų veikloje padidėjo 3 proc. (nuo 6 iki 9 proc.). Tuo tarpu vertinant bendras Europos Sąjungos narių šalių tendencijas pastebimas jaunimo aktyvesnis dalyvavimas politinių organizacijų ar politinių partijų veikloje (padidėjo nuo 5 iki 7 proc.) bei sumažėjimas sporto klubų veikloje (nuo 35 iki 29 proc.).

4 pav. Lietuvos jaunimo aktyvumas dalyvaujant demokratiame gyvenime: Ar praėjusiais metais dalyvavote kurioje nors iš išvardytų organizacijų veikloje?

Šaltinis: Europos Komisija, 2013; 2017

Nors 4 pav. matomas jaunimo dalyvavimo aktyvumo sumažėjimas išskirtose srityse, dalyvaujant įvairių organizacijų veikloje, jungiantis į jas ir t.t., kas didina jų pilietinę galią, tačiau lyginant su visa Lietuvos visuomene, būtent jaunimas labiausiai išsiskiria savo pilietinės įtakos vertinimu, taip pat yra kiek labiau nusiteikęs veikti visuomenėje kylant įvairioms problemoms bei aktyviau nei visa visuomenė dalyvauja pilietinėse ir politinėse veiklose (Pilietinės visuomenės institutas, 2016). Į tai dėmesį atkreipia ir A. Crowley, D. Moxon (2017) atliktame ES šalių jaunimo dalyvavimo tyrime. Jų steigimu, pastarųjų metų tyrimai atskleidžia, jog Europos ir nacionaliniu šalių pastangų aktyviau įtraukti jaunimą dalyvauti viešajame valdyme, susiduriama su paradoksu, jog mažėjant formaliam jų dalyvavimui (balsavimui,

dalyvavimui politinių partijų veikloje ir t.t.), jų neformalus dalyvavimas auga (pvz. aktyviau dalyvaujama protestuose, pasirašant peticijas ir pan.). Tad šie pokyčiai reikalauja jaunimui patrauklesnių ir, dažnu atveju, paprastesnių dalyvavimo formų nei nuolatinis dalyvavimas organizacijų veiklose.

Autorių teigimu (Crowley, Moxon, 2017; Siurla, 2000), dažniausiomis ir tradicinėmis jaunimo dalyvavimo formomis yra dalyvavimas NVO veiklose, jaunimo ir mokyklų tarybos, mokinių/jaunimo parlamentuose ir kituose organizuotose struktūrose. Šie būdai paremti priklausymu tam tikrai organizacijai bei sudaro atstovavimui reikalingą paramą ir palaikymą, užtikrina dalyvavimo stabilumą, tačiau esant tam tikroms situacijoms ir šioms dalyvavimo formoms nebesuteikiant laukiamų rezultatų, arba siekiant praplėsti įtraukiamo jaunimo lauką bei įtraukti ne tik organizacijoms priklausantį jaunimą, galima išskirti ir kitus, inovatyvesnius, jaunimo įtraukimo būdus:

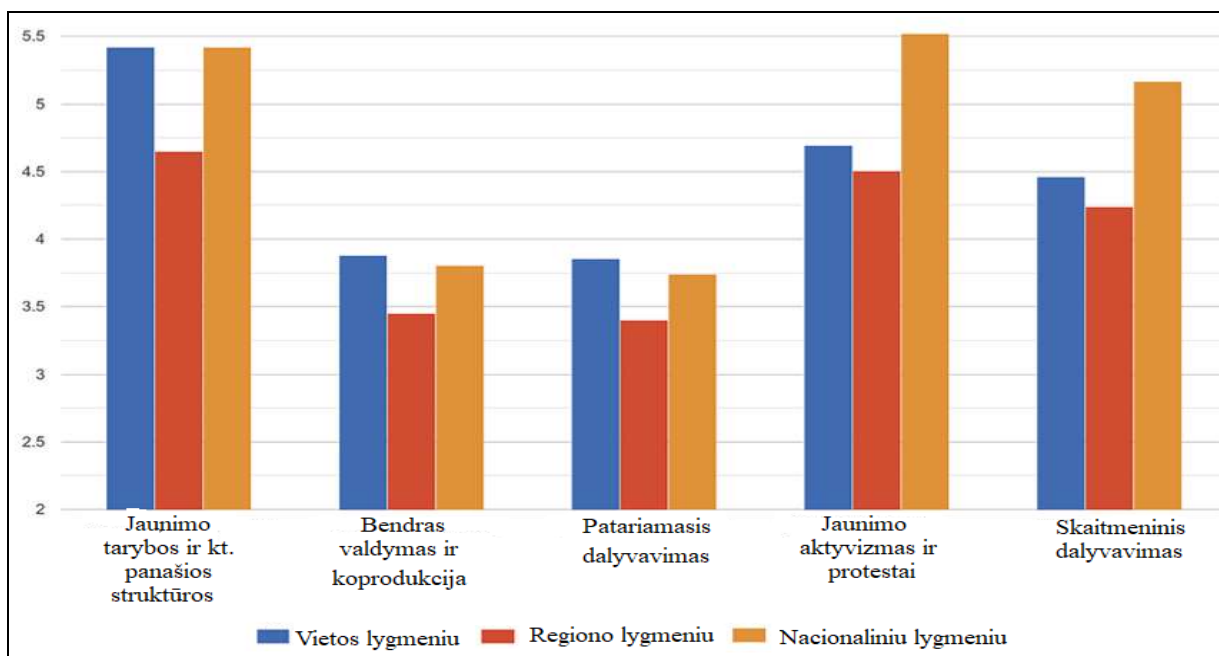
1. Bendras valdymas ir koprodukcija (angl. Co-management and co-production) – jaunimas kartu su suaugusiais kartu priima sprendimus ir juos įgyvendina. Tokie pavyzdžiai galėtų būti strategijų rengimas, tyrimų atlikimas, viešųjų paslaugų vertinimas ar bendrų projektų vykdymas.

2. Patariamasis jaunimo dalyvavimas (angl. Deliberative youth participation) – jaunimas įtraukiamas į diskusijas, konsultacijas kaip viena iš interesų grupių, galinčių daryti poveikį sprendimams.

3. Jaunimo aktyvizmas ir protestai – šis įsitraukimas remiasi siekiu išspręsti vieną konkrečią problemą ar daryti poveikį vienam konkrečiam priimam sprendimui. Dalyvavimas šiose veiklose gali remtis tiek organizacijos narių mobilizavimu, tiek neformaliu jaunimo įsitraukimu.

4. Skaitmeninis jaunimo dalyvavimas – jis apima daugybę skirtingų dalyvavimo formų ir dalyvavimo platformų (socialiniai tinklai, „influenceriai“, komentarai, apklausos, diskusijų forumai ir t.t.). Ši dalyvavimo forma galima lygiagrečiai kitoms dalyvavimo formoms. Skaitmeninis jaunimo dalyvavimas gali būti naudojamas politikų ar kitų valdžios atstovų siekiant pasiekti jaunimą kaip tikslinę grupę, arba priešingai, jaunimo, siekiant paremti savo idėjas ir jas atstovauti.

Kaip šios dalyvavimo formos paplitusios Europoje, skirtinguose valdymo lygmenyse, pateikta 5 pav. (0 – nenaudojamos, 10 – labai paplitusios).

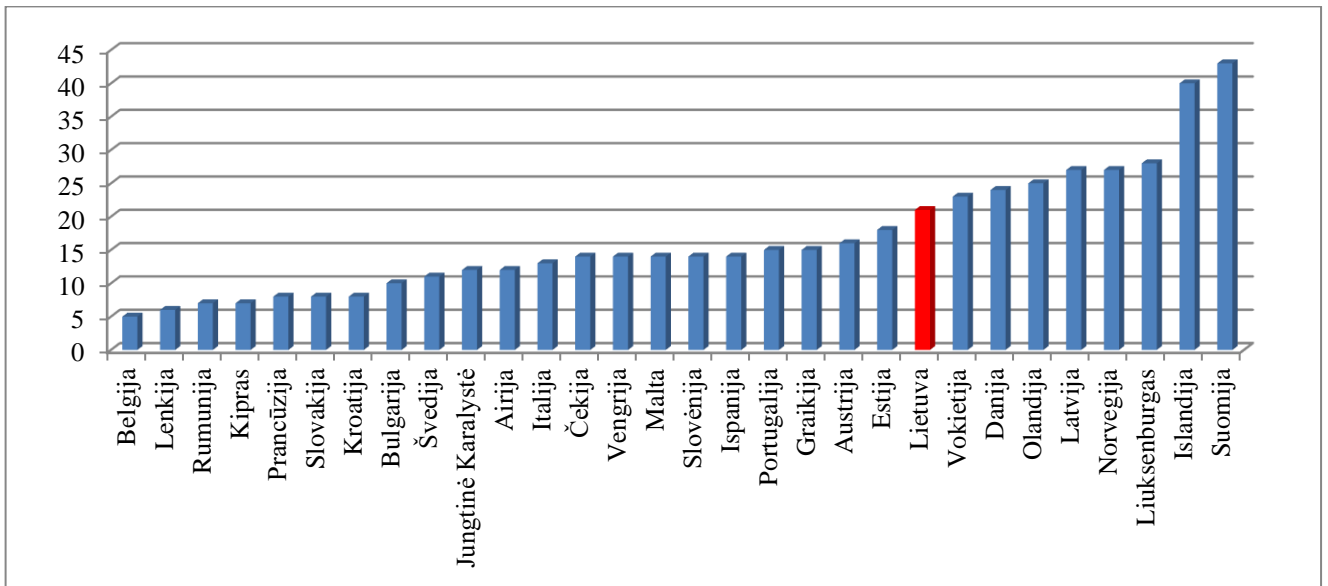

5 pav. Jaunimo dalyvavimo formų paplitimas

Šaltinis: A. Crowley, D. Moxon (2017, p. 25)

Kitas svarbus aspektas, kaip šios formos užtikrina jaunimo dalyvavimo efektyvumą. Efektyvumas šiame tyrime buvo suvokiamas kaip poveikio viešojo sektoriaus institucijoms darymas, mažiau galimybių turinčio ir skirtingas grupes atstovaujančio jaunimo įtraukimas bei atkartojamumas. A. Crowley, D. Moxon (2017) tyrimo duomenimis, mažiausiai efektyvus dalyvavimo būdas yra skaitmeninis dalyvavimas, kurio populiarumas Lietuvoje, lyginant su kitomis Europos šalimis dažnesnis (6 pav.). Efektyviausiomis jaunimo dalyvavimo priemonėmis įvardijamas bendras valdymas ir koprodukcija bei dalyvavimas jaunimo tarybų, organizacijų ir kitose panašiose veiklose, kurie Lietuvoje 1 pav. duomenimis sulaukia mažėjančio jaunimo susidomėjimo.

6 pav. Naudojimas internetu, siekiant gauti ir/ar paskelbti nuomonę interneto svetainėse pilietiniais ir politiniais klausimais

Šaltinis: Eurostat, 2011

Analizuojant jaunimo įtraukimą, atsižvelgiant į skirtingas jų galimo dalyvavimo formas, svarbu suvokti, su kokiais iššūkiais susiduriama kiekvienu iš šių atvejų ir kokie veiksniai riboja jaunimo įsitraukimą. Jaunimo pilietinio dalyvavimo Baltijos pietų regiono šalyse (Lietuvoje, Lenkijoje ir Švedijoje) tyrimo metu (Gomolka et. al., 2020) nustatyta, kad pagrindiniais, barjeriais ribojančiais jaunimo įsitraukimą (poveikis pateiktas mažėjančia tvarka), išskiriama:

1. Jaunimo dvejonės ar į jų idėjas bus atsižvelgta ir jos bus įgyvendintos;
2. Suaugusieji nepakankami suvokia jaunimo poreikius;
3. Jaunimas nemotyvuotas įsitraukti į sprendimų priėmimą mokykloje, organizacijose ar vietos/centrinės valdžios institucijose;
4. Jaunimas nesidomi dalyvavimu sprendimų priėmime mokykloje, organizacijose ar vietos/centrinės valdžios institucijose;
5. Nepakanka informacijos kaip įsitraukti į sprendimų priėmimą mokykloje, organizacijose ar vietos/centrinės valdžios institucijose;
6. Netinkama komunikacija tarp jaunimo ir vietos politikų/administracijos darbuotojų;
7. Politikų nenoras kalbėtis su jaunimu ir kt.

Pažymėtina, kad šio tyrimo duomenimis, politikų nenoras kalbėtis su jaunimu, informacijos stoka, komunikacija ir motyvacijos trūkumas yra svarbesnės problemos būtent 18-24 m. jaunimui, lyginant su 14-17 metų jaunimu.

Taip pat labai svarbu, tai, jog atliktuose tyrimuose (Imbrasaitė, A. ir kt., 2015; Gomolka et. al., 2020) jaunimas išskiriama, jog jaunimas dažnai dalyvauja ir yra įtraukimas per suaugusiuosius (vietos savivaldos atstovus, NVO, mokytojus, tėvus ir t.t.) bei tai, kad suaugusiojo parama, pripažinimas ir lygiavertis galios pasidalijimas yra labai svarbus jaunų žmonių įgalinimo procese, bet taip pat nurodoma, kad iškilus konkrečioms klausimams, jaunimas į juos nesikreipia arba dvejoja ar kreiptis.

Šie išskirti barjerai atitinka ir kitų tyrimų duomenis, kuriuose teigiama, jog pats visuomenės ir jų atskirų grupių įtraukimas ir įsitraukimas pirmiausia priklauso nuo abiejų sąveikaujančių pusių: tų kurie yra įtraukiami (siekiama įtraukti) ir tų, kurie įsitraukia. Būtent dalyvių charakteristikos (motyvacija, turimi gebėjimai, vertybės, lūkesčiai ir t.t.) bei į(si)traukimo tikslas sąlygoja tai, kokio į(si)traukimo formos bus pasirinktos bei su kokiais iššūkiais bus galimai susiduriama (Šukvietienė 2018). P. Osborne, K. McLaughlin (2004, p. 579) teigimu, tik esant intensyviai sąveikai tarp abiejų grupių bendro valdymo, koprodukcijos ir koordinavimo srityse galimas realus bet kurios grupės, šiuo atveju, jaunimo, kaip lygiavertčio partnerio įtraukimas.

4. Jaunimo į(si)traukimo Lietuvoje tyrimas

4.1. Tyrimo metodologija

Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos kompleksiskumą bei siekiant kuo išsamiau atskleisti nagrinėjamo tyrimo objekto ypatumus, buvo pasitelktas kokybinis tyrimo metodas, kuris leidžia, išsamiau ir detaliau suformuoti tiriamojo dalyko vaizdą, geriau suvokti nagrinėjamą reiškinį (R. Tidikis, 2003). Pagal W. G. Bailey (1995), pagrindinis skirtumas tarp kiekybinio ir kokybinio metodo yra apimties ir gilumos aspektuose: kiekybinis orientuojasi į platesnę tiriamųjų imtį, nes siekia parodyti socialinio reiškinio išplitimą, o kokybinis tyrimu norima atskleisti tą patį socialinį reiškinį, remiantis informantų „akimis ir mintimis“, atskleisti objekto santykį su kitais, problematikos gylį.

Kokybinio tyrimo metodologija grindžiama fenomenografinio tyrimo strategija, kurios pradininkas F. Marton (1986). Fenomenografija padeda išsiaiškinti kaip informantai patiria, suvokia, konceptualizuoja ir interpretuoja reiškinius ar juos supantį pasaulį (Marton, 1986). Fenomenografijos tyrimai, (angl. *developmental phenomenography*) pastaraisiais metais ypač paplito sprendžiant viešosios politikos srities problemas. Kaip pastebi V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017) fenomenografijos tyrimai padeda aiškiau suvokti ir atskleisti sąlygas geresniam realybės suvokimui.

Vienas iš efektyvesnių kokybinių tyrimo metodų yra interviu (R. Tidikis, 2003). Šiame tyrime naudotas *pusiau struktūruotas interviu*, kai tyrėjas turi pasirengęs klausimus-temas, kurias jis pateikia informantui. Nėra nustatytos griežtos klausimų sekos ir klausimų formuluotės, tyrėjas laisvai užduoda papildomus klausimus, jis gali paprašyti paaiškinti tai, kas jam nesuprantama, gilintis į respondentų pasakymus, klausti to, kas pasakyta, prasmės, kreipti kalbą jam reikiama linkme, susiformuoti asmeninį pokalbio palaikymo stilių. Toks interviu užtikrina, kad komunikacija tarp tyrėjo ir respondento vyktų laisvai, svarbu, kad būtų kartu aptarti rūpimi klausimai-temos.

Taip pat, šiame tyrime taikytas fokusuotų grupių diskusijos³ (angl. *focus group*) metodas, ypač tinkantis nustatyti ir apibūdinti problemas, jas analizuoti ir kelti naujas idėjas. Taip pat, tyrimo dalyviai, išreikšdami nuomonę ir girdėdami kitų atsakymus, gali papildyti, komentuoti ar kitaip reaguoti į kitų tyrimo dalyvių nuomonę, išvalgas. Šioje sąveikoje galima aiškiau atskleisti nagrinėjamo klausimo įvairovę ar rasti naujumą aptariamai problemai, taip sukuriama informacija, kurią nelabai galima gauti naudojant kitus duomenų rinkimo metodus (Patton, 2001). Panašius akcentus išryškina ir kiti

---

³ V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017) vadina sutelktųjų grupių diskusijos metodu.

metodologai, pažymėdami, kad iš dalyvių sąveikos galima labiau apčiuopti problematikos esmę, pagrįsti bei sukurti naujų idėjų (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Empirinis tyrimas atliktas 2020 m. rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais. Jo metu, remiantis ankstesniais tyrimais ir atsižvelgiant į juose išskirtus galimus barjerus, analizuojant jaunimo įtraukimo ir įsitraukimo galimybes Lietuvoje, siekiama identifikuoti: (i) kokios priežastys lemia jaunimo į(si)traukimui nepalankią aplinką Lietuvoje ir (arba) jo neį(si)traukimą? (ii) kokie veiksmai ar priemonės skatintų jaunimo į(si)traukimą?

Empirinio tyrimo informantai. Pagal M. Q. Patton (2001), tyrėjui, atliekančiam kokybinį tyrimą, turi labiau rūpėti ne imties dydžio problema, o kuo informatyvesnių duomenų surinkimas. Literatūroje yra siūlomi įvairūs kokybinio tyrimo imties dydžiai – pagal J. Nielsen (2003), „teorija, kuri paaiškina 85proc. tiriamo objekto problemų, gali būti sukurta turint mažesnę negu penkių dalyvių imtį“; J. Neal (2005) pasisako šio skaičiaus padidinimą iki 15; kiti autoriai siūlo neprisirišti prie dydžio, bet atsižvelgti į renkamų duomenų informatyvumą – į tyrimą nauji imties vienetai įtraukiami tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas (cit iš Bitinas ir kt., 2008). Planuojant kokybinio tyrimo etapus buvo pasitrinkta tikslinė netikimybinė tyrimo imtis:

- fokusuotos grupės diskusijos respondentais buvo pasirinkti Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos alumni nariai, aktyviai dalyvavę ir vis dar dalyvaujantys jaunimo politikos veiklose. Siekiant detaliau išanalizuoti jauni įtraukimą, buvo organizuotos 2 fokusuotos grupių diskusijos, kurių dalyvių sąrašas pateiktas 3 lentelėje. Diskusijų dalyviams atsitiktine tvarka suteikti kodai F11, F12 ir t.t., jei dalyvauta pirmoje grupėje ir F21, F22 ir t.t., jei dalyvauta antroje grupėje.

- pusiau struktūruoto interviu respondentų atranka buvo vykdoma atsižvelgiant į respondentų esamas bei buvusias pareigas bei profesines kompetencijas, galimų respondentų sąsajas /ryšius su jaunimo politikos formavimu ir įgyvendinimu bei skirtingomis jaunimo į(si)traukimo formomis. Pusiau struktūruoto interviu respondentų sąrašas bei jų atrankos pagrindimas pateiktas 4 lentelėje, o ekspertams atsitiktine tvarka suteikti kodai E1, E2 ir t.t.

3 lentelė. Fokus grupės dalyviai

Fokus grupė Nr. 1.	Fokus grupė Nr. 2.
Silvija Telksnytė	Elena Sinkevičiūtė
Jurgita Juodišiūtė	Gerda Vaičiūnaitė
Aistė Eidukaitytė	Klaudijus Melys
Tadas Vadvilavičius	Kontantinas Rečkovas
Alina Batulevičienė	Skaistė Aleksandravičiūtė
Raimonda Bogužaitė	Aidas Gediminas

4 lentelė. Pusiaus struktūruoto interviu respondentai

Ekspertas	Profesinė patirtis jaunimo politikos srityse
Jolanta Sakalauskienė	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės skyriaus vedėja (Jaunimo skyriaus vedėja iki 2020 m.)
Asta Tiškutė	Palangos atviros jaunimo erdvės darbuotoja (anksčiau JRD vyriausioji specialistė atsakinga už jaunimo politikos įgyvendinimo savivaldybėse stebėseną ir vertinimą, jaunimo reikalų koordinatorių konsultavimą bei kitas regioninės jaunimo politikos sritis)
Neringa Kurapkaitienė	Neringa Kurapkaitienė. Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė, edukologijos mokslų daktarė.
Rita Andrejeva	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės skyriaus vyriausioji specialistė, atsakinga už jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą (anksčiau JRD vyriausioji specialistė atsakinga už jaunimo informavimą ir konsultavimą bei kitas sritis)
Milda Lukoševičiūtė	Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūros konsultantė (anksčiau JRD jaunimo garantijų iniciatyvos koordinatorė, JRD programų ir projektų vadovė atsakinga už Jaunimo savanoriškos tarnybos modelio koordinavimą)

4.2. Tyrimo rezultatai

Kokios priežastys lemia jaunimo į(si)traukimui nepalankią aplinką Lietuvoje ir (arba) jo neį(si)traukimą?

Vertinant esamą jaunimo į(si)traukimo situaciją Lietuvoje respondentai teigė, jog esminiai skirtumai tarp atskirų jaunimo grupių ir jų į(si)traukimo nėra ženkliūs. Jaunimas, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietovės ar kitų charakteristikų turi galimybes į(si)traukti į įvairias veikas ir tai priklauso nuo jų pačių noro ir motyvacijos dalyvauti. Respondentų teigimu, pagrindinės sritys, kurios galėtų būti įvardijamos kaip nepalankios jaunimo į(si)traukimui skatinti: jaunimo realių poreikių suvokimas, paramos jaunimui trūkumas ir jo interesus galinčių atstovauti ir paramą jaunimui suteikti asmenų/institucijų pasyvumas arba neturėjimas galimybių tinkamai funkcionuoti.

Viena pagrindinių problemų respondentai įvardijai tai, kad dažnai jaunimas nesuvokimas kaip lygiavertė ir svarbi grupė galinti dalyvauti ne tik kaip paslaugų gavėjai, bet ir kaip tie, kurie formuotų su jais susijusius sprendimus. Respondentų teigimu, savivaldybės dažnai nėra suinteresuotos įtraukti jaunimą arba tai daro formaliai, tiek, kiek to reikalauja nustatytos administracinės procedūros. Šią problemą iliustruojantys pagrindiniai respondentų teiginiai (5 lent.) bei kitų respondentų atsakymai akcentuoja tai, jog jaunimas dažnai suprantamas kaip ta grupė, kuriai reikia renginių, reikia paslaugų ir t. t, tačiau dažnai jie neapima jiems aktualių temų, o blogiausiu kraštutiniu atveju, jaunimas suprantamas kaip tie, kurie „turi dalyvauti“, nepriklausomai nuo to kaip tai atitinka jų poreikius.

5 lentelė. Jaunimo kaip svarbios grupės identifikavimo problemos

Probleminė sritis	Ilustruojantys teiginiai
Jaunimo kaip svarbios grupės identifikavimas	Jaunų žmonių balsas, jaunų žmonių interesas Lietuvoje yra periferiškai girdimi, jei jie sutampa su suaugusių žmonių interesais (E3)
	<...> trūksta to grįžtamojo ryšio (E2)
	<...> Dabar regionuose: tu nebalsuoji, tavo interesai mažiau svarbus, nes kai galėsi balsuoti – išvažiuosi. <...> Yra savivaldybių kur įtraukia ir geras santykis, bet jų nedaug <...> Visi gyvena burbule ir taip paprasčiau gyvent nieko nedarant (F12)
	<...> verslo sektorius stengiasi pažinti savo vartotoją, politikas nesistengia pažinti ir suprasti jauno žmogaus (F14)
	<...> jaunimo sąvoka prasiplėtė, tas jaunimo etapas, įsitvirtinimo etapas, yra ilgesnis (angl. naudojama sąvoka <i>emerging adulthood</i>) ir reikia apie kitokį jaunimą ir platesnius poreikius galvoti. <...> vaikai ir jaunimas dažnai sudedami kartu, tačiau jų poreikiai skiriasi, tad turėtų būti atskiras požiūris ir priemonės (įskaitant finansavimą) (F25)
	Reikia pasikalbėt su pačiu jaunimu (F26)

Šią probleminę sritį analizuojant detaliau, turėtų taip pat būti analizuojama tai, *kokiu tikslu* jaunimas yra įtraukimas ir *kaip* juos įtraukti. Respondentai pabrėžė, jog tinkami visi įtraukimo būdai, jeigu jie yra tinkami pačiam jaunimui ir, kas labai svarbu prabrėžti, ar jaunimas nori įsitraukti. Pagrindiniai respondentų teiginiai, pateikti 6 lentelėje, galėtų būti skirstomi į dvi sritis: jaunimo ir (ar) jų grupės charakteristikų bei savivaldybių ir kitų institucijų bei jų atstovų charakteristikos.

Jaunimo charakteristikos galėtų būti apibendrinamos kaip jų turimi lūkesčiai, vertybės, gebėjimai ir lyderystė, kam reikalinga erdvė ir tinkamos sąlygos formuoti bei motyvacija dalyvauti šiuose procesuose. Kalbant apie jaunimo įsitraukimą, akcentuojama tai, kad jis nėra linkęs įsitraukti į ilgalaikes veiklas ar įsipareigoti bei renkasi tokias įsitraukimo formas, kurios tiesiogiai liečia jo interesus bei reikalauja kuo mažesnių laiko ar kitų sąnaudų. Kalbant apie savivaldybės ar kitų institucijų ir jas atstovaujančių asmenų charakteristikas yra svarbios visos, kuriomis apibūdinami ir patys jaunuoliai (asmeninės savybės ir t.t.), bet čia papildomai išskiriama tai, jog esamoje viešojo valdymo kultūroje ir požiūryje į piliečių dalyvavimą (bendraja prasme), institucijų atstovai tai gali vertinti ne kaip būtina procesą, o kaip jų veiklos trikdį. Taip pat ir ekspertų interviu metu, ir fokusuotų diskusijų grupių metu buvo minimi atvejai, kai tie asmenys, kurie turėtų formuoti minėtą erdvę ir sąlygas jaunimo dalyvavimui, negeba, neturi intereso ar tiesiog neturi galimybių atstovauti jų interesus arba nėra pasitikėjimo tarp šių dviejų grupių, tad realus bendradarbiavimas ir įtraukimas tampa itin sudėtingu procesu.

6 lentelė. Jaunimo įsitraukimo ir jo interesų atstovavimo problemos

Probleminė sritis	Analizuojama sritis	Ilustruojantys teiginiai
Jaunimo į(si)traukimas ir jo interesų atstovavimas	Jaunimas ir (ar) jų grupės	<...> jaunimas bijo įsipareigoti. <...> Tas yra pagrindinė problema. Kad nėra informuojama apie tai, ką pavyksta pasiekti įsitraukus ar kokia yra nauda įsitraukimui reali. (E2)
		Jauni žmonės nėra linkę jungtis į organizacijas (F13)
		<..> kuo toliau, jaunimas mažiau nori įsipareigoti (F16)
		<...> pats įsitraukimas dažnai fragmentuojasi – įsitraukia dažnai jaunuoliai, kurie domisi politine karjera ar paprasčiausiai ieško įdomaus laisvalaikio (E5)
		<..> kiek kalbėjo su jaunimu, jie patys nežino ar jiems reikia balsavimo (F15)
		Kai kalbama apie jaunimo įtraukimą į sprendimų priėmimą per JO, tai gaunasi kaip uždaras draugų būrelis <...> JO diskutuoja viduje ir ne visada įtraukia jaunimo iš išorės.(F25)
		Labiausiai įsitraukiama, kai yra tam tikros organizacijos, nacionaliniu lygmeniu veikiančios ir turi padalinius savivaldybėse, nes tada yra tos struktūros palaikymas, o kitos tokiomis bangomis veikia <...> Jeigu yra palaikymas iš savivaldybės, kitų suaugusiųjų tai tikrai gali pasiekti to paties ką ir didesniuose miestuose (E2)
	Savivaldybės, kitos institucijos ir jas atstovaujantys asmenys	JRK vaidmuo realus neiškus ir ką jis atstovauja. Dažnai net nėra patalpų kur jam atsivesti jaunos žmones. Reikia stiprinti JRK (F12 ir F16)
		Kitose vietovėse vaizdas kur kas liūdnas ir prie to visi pratę, nebesistengia labai. Tai vėlgi lyderystės ir santykio klausimas, bendruomenės vertybių <...> (E5)
		Dažnai tie suaugę yra kaip vertai/tarpinė grandis, kurie turi resursų tam tikrų (pvz. nukreips kur gauti finansavimą, padės parašyti projektą ir pan.), bet jei iškils kokios problemos, tu kreipsies į tą žmogų, kuriuo labiau pasitiki - į draugus ir pan. Pavyzdžiui, JRK gali padėti su veiklomis, bet tai nereiškia kad jaunimas jį mėgsta ir pasitiki, ar į jį kreipsis. (E2)
		AJC/AJE atlieka ta funkciją, jei labai daug kuria pasitikėjimo santykio ir ryšio su jaunuoliais, jie būtent girdi jaunuolio poreikius ir interesus, tik turbūt jie nebeturi jėgų atstovauti juos <..> (E3)
		daug organizacijų kurios daro poveiki savivaldybei šioje srityje ir jos pavargsta nuo skirtingu srautu (F15)
		Savivaldybes nepasitiki JNVO įtraukimu į mokyklas, nes nepasitiki jaunimu. <...> Pilietiško pamokos – rekomendacinio pobūdžio ir liko. <...> neprisiima kas SADM ar ŠMSM atsakingas (F12)

Šias problemines sritis apibendrina teiginys, jog „*Viena vertus, jaunimas negeba atstovauti, kitas dalykas – neapsimoka, kad jaunuoliai gebėtų, nes prisigalvos ten visokių nesąmonių . Problema, kad jaunuoliai patys savaime negebės, nes jie išauga iš vaikų amžiaus <..> kai ta galia yra suaugusiųjų rankose, tai tą galią reikia atiduoti, kad jaunuoliai gebėtų, bet kas nori atiduoti galią....“ (E3), kas iš dalies atspindi jau prieš tai aptartą jaunimo kaip svarbios grupės suvokimo problemą ir identifikuoja kitą*

– jaunimo (ne)žinojimą ir informacijos (ne)turėjimą apie galimus dalyvavimo ir įsitraukimo būdus, interesų atstovavimo galimybes. Tad labai svarbu tai, kaip ir per kokius kanalus jaunimą pasiekia informacija, kuri reikalinga jų į(si)traukimui (7 lent.).

7 lentelė. Jaunimo informavimo problemos

Probleminė sritis	Iliustruojantys teiginiai
Jaunimo informavimas	Informacijos yra tiek daug, net nežinai nuo kur pradėti <..> svarbu, kad būtų atnaujinta informacija „iš lūpų į lūpas kai pakvieti veikia geriausia (E2)
	<...> veiklų yra, bet jauni žmonės nežino ar tiesiog iki jų neateina ta informacija (E3)
	Formos kaip mes įsitraukiame susiję ne tik su jaunimu, bet tuo kad keičiasi visuomenė. Kodėl mes vis dar kalbam apie tradicines? Nes mes vis dar turim formaliojo tradicinio dalyvavimo kultūrą, kur reikia jauną žmogų surasti. (F21)
	<...> labai svarbu komunikacijos būdas su jaunais žmonėmis. Informavimas nepatrauklus (F11)

Respondentai patvirtino, kad kaip buvo akcentuota jaunimui teikiamų paslaugų Lietuvoje analizėje, informacijos gavimo būdų ir kanalų yra daug bei skirtingo lygmens, tad pagrindinis iššūkis kuriuo susiduria jaunuoliai gebėjimas rasti ir pasirinkti teisingą, tikslią ir jiems aktualią informaciją. Respondentų teigimu, dėl informacijos, kuri aktuali jaunimui, platumo reikėtų taikyti ir tradicinius informavimo būdus, ir inovatyvius, nes tik taip bus pasiektas platesnis jų ratas. Kitas labai svarbus aspektas, tai, kad specifinė informacija, aktuali specifinėms grupėms, tad renkantis informavimo kanalus ir būdus taip pat būtina atsižvelgti į tuos, kam ji aktuali, teikti susistemintą, kuo paprastesne forma ir nurodant pirminius informacijos šaltinius ir asmenis, kurie šiais klausimais galėtų suteikti platesnę informaciją, konsultacijas. Pateikiama informacija turėtų apimti tiek minėtas galimas jaunimo dalyvavimo ir įsitraukimo į įvairių klausimų sprendimą bei inicijavimą procedūras, tiek informacijos kokios paslaugos ir infrastruktūra atskirose savivaldybėse ar nacionaliniu lygmeniu jiems yra pritaikyta.

Analizuojant esamos infrastruktūros ir teikiamų paslaugų jaunimui problemas (problema iliustruojantys pagrindiniai respondentų teiginiai pateikti 8 lentelėje) apibendrinamos anksčiau įvardintos probleminės sritys: švietimo sistemos, kaip vienu pagrindinių institucijų formuojančių jauno žmogaus žinias ir gebėjimus vaidmuo; AJC/AJE paslaugų prieinamumas ir jų veiklų žinomumas savivaldybėse; paslaugų motyvuotam ir nemotyvuotam jaunimui diferencijavimas; ir, žinoma, jaunimo kaip paslaugas gaunančio asmens poreikių identifikavimas.

8 lentelė. Infrastruktūros ir paslaugų jaunimui problemos

Probleminė sritis	Iliustruojantys teiginiai
Infrastruktūra ir paslaugos jaunimui	Švietimo sistema turėtų būti labiau įtrauki (E1)
	<...> jei AJC nukištas i miesto galą jie važiuoja i prekybos centrą. Kita – kokybiški renginiai pagal poreiki, nes vis dar darom ir nesigilnam ar buvo poreikis<...> tai mažina norą automatiškai dalyvauti kituose.(F26)
	AJC matyčiau problemą nes tai nukreipta į mažiau motyvuotą ir galimybių turintį. Reikia tokių, kurie įtrauktų ir kitus, kas įtrauktų visą bendruomenę ir leistų spręsti įvairias problemas (F23)
	<...> varžomasi dėl jaunų žmonių laiko, dėl jų dėmesio (ir ne tik jaunų), nes yra alternatyvų ką veikti ar neveikti (E2)

Detaliau analizuojant atskirų institucijų vaidmenį užtikrinant jaunimo poreikius atitinkančių paslaugų teikimą, jų įtraukimą bei palaikymą labai svarbu išskirti aptartų institucijų (mokyklų, neformaliųjų ugdymo įstaigų, savivaldybės, jaunimo NVO, bendruomeninių organizacijų ir t.t.) vaidmenis, kurios yra „arčiausiai“ jauno žmogaus. Kaip minėta šioje analizėje pristatomuose anksčiau atliktuose tyrimuose bei buvo patvirtinta ekspertų interviu ir fokusuotų grupių diskusijų metu:

- Savivaldybių ir jų atstovų (politikų, JRK ir kt.) sudaromi formalūs jaunimo įtraukimo mechanizmai sudaro prielaidas jiems dalyvauti, tačiau nesant palaikymo, proaktyvių veiksmų siekiant juos supažindinti su įvairiomis administracinėmis procedūromis ir t.t., jų dalyvavimas apsiribos tik kaip asmenų dalyvavimu, gaunant tam tikras paslaugas ar jiems taikant tam tikras priemones, bet neugdant jų dalyvavimo gebėjimų lyderystės ir kt. savybių, kurios būtinos jų įgalinimui.

- Švietimo sistema pirmiausia orientuota į dalykinių ir tam tikrų specifinių gebėjimų ugdymą (net neformaliojo ugdymo atveju, pirmiausia kalbama apie tai kad mokama šokti, dainuoti ir t.t.), tad bendriesiems jaunimo gebėjimams ir jų ugdymui turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys.

- Jaunimo organizacijos, kaip ir pats jaunimas, yra priklausomos nuo palaikymo ir turimos paramos (nebūtinai finansinės), tad labai svarbus jų įtraukimas ir metodinis palaikymas.

- Neišnaudojami visi jaunimo informavimo ir įtraukimo mechanizmai ar organizacijos, kuriose jaunimas galėtų mokytis dalyvauti, būtų motyvuojamas įsitraukti ir susipažintų su savo interesų atstovavimo būdais.

Kokie veiksmai ar priemonės skatintų jaunimo į(si)traukimą?

Analizuojant ekspertų ir grupinių diskusijų metu pateiktas rekomendacijas, pažymėtina, jog jos dažnai persipynė ir buvo orientuotos į keleto skirtingų probleminių sričių sprendimus, todėl veiksmai ar priemonės, kurios skatintų jaunimo į(si)traukimą, yra pateiktos apjungiant susijusias problemines sritis

bei analizuojant jaunimo į(si)traukimui reikalingos aplinkos ir jų turimų į(si)traukimo įrankių tobulinimo sritys (pagrindiniai respondentų teiginiai, pateikti 9 lentelėje).

9 lentelė. Jaunimo poreikių identifikavimas ir jiems teikiamų paslaugų tobulinimo sritys

	Iliustruojantys teiginiai
Dalyvavimo ir į(si)traukimo įrankiai	Visi įtraukimo būdai tyra geri, jeigu jie tinka pačiam jaunimui. (E3)
	<...> mes turime pažinti <...> Reikia žinoti jų „trendus“ (F14)
	Reikia apie jaunimą kalbėti plačiau kaip apie grupę <...> (F25)
	Turi išsigrūninti identitetą, ko mes norime iš to išitraukusio jauno žmogaus <...> Reikia jaunimui suteikti tokius įrankius, kad politikai būtų priversti į juos atkreipti dėmesį (F12)
	<...> Turėtume judėti į IT, kad jei jaunas žmogus neateina, rastum kaip ateiti pas jį: FB, aplikacijos ir pan. Reikia įrankių, kurie įtrauktų visiškai paprastais ir net sudėtingais atvejais (F15)
	<...> ilgesnėje perspektyvoje, internetinės formos yra kaip kablukas, o toliau, kad jaunuoliai kažkaip daugiau išreikštų savo nuomonę, savo poziciją, reikalingas pasitikėjimo santykio kūrimas (E3)
	Gal IT įrankiai padėti įtraukti didesnę jaunų žmonių skaičių, pvz. hakatonai (F15)
	<...> svarbu, kad būtų viena [platforma], ne kelios nes jaunimas pasimeta <...> kiekvienoje savivaldybėje asmuo atsakingas už informavimą ir konsultavimą, pvz., jaunimo ambasadoriai kurie padėtų su informacijos sklaida, kalbėtų jiems suprantama kalba. Svarbu socialiniai tinklai, nes jauni žmonės ten dabar, bet svarbu nepamišti ir senųjų būdų. (E2)
	Mokyklose vykdomi mainai ir atskiros programos taip pat labai įtraukia jaunuolius <...> Sėkmę dažniau pasiekia tie, kurie turi kasdienį santykį su jaunuoliais – jaunimo darbuotojai, JRK, kurie dalyvauja veiklose, kokia nors forma. Kartais tai aktyvus pedagogas (E5)
	Bendradarbiavimas tarp įstaigų ir vieningai pateikiama informacija savivaldybėse (E2)
	Organizuoti tokias veiklas, kurios jaunimui būtų patrauklios ir orientuotos į jaunus žmones. Jei suorganizuosi renginuką, kur jam neaktualu, tai ....(E3)
	Jaunimo dalyvavimui palanki aplinka
Labai svarbu, kad jaunas žmogus būtų palaikytas. Jeigu yra palaikymas iš savivaldybės, kitų suaugusiųjų tai tikrai gali pasiekti to paties kė ir didesniuose miestuose. (E2)	
<...> mokykla – istorijos pamokos dėstomos, turėtų būti erdvė pasirodyti NVO. <...> ŠMSM finansavimas NVO pilietiniam švietimui ir NVO populiarinimui<...> jaunimas-jaunimui (F13)	
<...> trūksta neformalių pokalbių, erdvės kokybiškiems pokalbiams. Kai viskas viskas neformalioje aplinkoje, jaunimas supranta kaip faina viskas gali būti bendraujant su valdžia. (F26)	
JIK taškai: turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys šitam dalykui.<...> jaunimas apie tam tikrus dalykus geriausiai sužino per savo bendraamžius, ne suaugusius (E4).	
<...> balsavimas nuo 16 metų priverstų, reikia ieškoti įrankių. (F12)	
<...> Gerai - tarp politikų atsiranda tų, kurie patys iš JO, NVO ir tada požiūris kitoks. (F15)	
<...> orientuotumėmės į „bendraamžis bendraamžiui principą“ (E3)	

Remiantis pateiktais siūlymais, galima apibendrinti, jog reikalinga derinti tradicinius ir inovatyvius jaunimo dalyvavimo metus, stengiantis atliepti jiems patogiausius dalyvavimo būdus bei, atsižvelgiant į jų dalyvavimą per neformalius tinklus, pasiekti tuos, kurie yra linkę dalyvauti tik vienkartinėse veiklose. Taip pat IT priemonių naudojimas įvardijamas kaip „kabliukas“ siekiant juos sudominti bei sužinoti jų realius poreikius. Kitas labai svarbus aspektas – „jaunimas jaunimui“ akcentavimas, pabrėžiant, kad jaunimas geriau įsisavina ir priima informaciją iš savo bendraamžių, tad labai svarbus motyvuoto jaunimo ir jaunimo organizacijų aktyvus įsitraukimas į jaunimo informavimo veiklas, jų bendradarbiavimas su švietimo institucijomis bei jų veiklos atvirumas.

Toks įsitraukimas ir skirtingų institucijų bendradarbiavimas leistų perkelti kai kuriose savivaldybėse taikomus gerosios praktikos pavyzdžius, pvz. *„Yra vis daugiau paramos iš savivaldybių ir įvairių tarptautinių fondų, kuriais visai sėkmingai naudojasi jaunimo organizacijos ar darbuotojai <...> jaunuoliai ten su gana daug savarankiškumo daro ir konferencijas ir rašo projektus ir stovyklas<...> (E5)*. Toks savivaldybės, mokyklų, jaunimo ir kitų NVO veikiančių savivaldybėje bendradarbiavimas skatinant jaunimo dalyvavimą per įvairias projektines ir (ar) visuomenines veiklas įvardijama kaip vienas iš efektyviausių jų dalyvavimo būdų, nes ne tik sukuriama tam tikra socialinė vertė, bet tinkamai organizuojant veikas užtikrinamas jų motyvavimas ir nuolatinis mokymasis „dalyvauti“.

Kita itin svarbi sritis – galios jaunimui suteikimas. Respondentai išskyrė, jog viena iš tokių priemonių galėtų būti balsavimas nuo 16 m., tačiau buvo respondentų, kurie pastebėjo, jog patys jaunuoliai *„nežino ar jiems reikia balsavimo“ (F15)*, tad labai svarbu numatyti ir kitus jų įgalinimo būdus. Tad analizuojant jaunimo dalyvavimui palankios aplinkos kūrimą ir galimybes „sudaryti erdvę treniravimuisi dalyvauti“ taip pat akcentuojama, jog jų dalyvavimo įgūdžių formavimas bei motyvacijos skatinimas yra nuolatinis procesas, kuris turėtų būti pradėtas vaikystėje, todėl labai svarbus visų švietimo sistemoje dalyvaujančių institucijų vaidmuo ir neformaliojo švietimo pritaikymo jaunimo poreikiams aspektas. Todėl akcentuojamas poreikis pedagogų rengimo procese ir rengiant ugdymo programas akcentuoti jaunimo dalyvavimo bei kitas temas, kuriose jaunimas būtų supažindinamas su galimybėmis atstovauti savo interesus bei būtų supažindinamas su esamais tam skirtais įs(si)traukimo mechanizmais.

Apibendrinant išskirtas problemines ir tobulintinas sritis, taip pat svarbu paminėti, jog visi respondentai pabrėžė tarpusavio pasitikėjimo ir ryšio tarp institucijų ir jaunimo stiprinimą, nes tai pagrindinė sąlyga lanksčiai žiūrėti į jaunimo į(s)i)traukimo mechanizmus bei sudaromos realios galimybės jiems įsitraukti, juos motyvuoti ir jaustis išgirstiems. Natūralu, visoms šioms veikloms užtikrinti reikalingi atitinkami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, kurie šiame tyrime nebuvo detalčiau

aptariami, tačiau pažymima, jog viena iš priemonių iškilusiems iššūkiams spręsti galėtų būti tikslinis finansavimo prioritetų nustatymas, atsižvelgiant į atskirų jaunimo grupių poreikius.

Išvados

1. Analizuojant jaunimo įtraukimą ir galimus jo įtraukimo būdus išskirtina, jog jaunimo įtraukimas suvokiamas daug plačiau nei aktyvus jaunų žmonių dalyvavimo visuomeniniame gyvenime užtikrinimas. Jaunimo įtraukimas turėtų būti analizuojamas kaip priemonės, skirtos jaunam žmogui įsitraukti į asmeninę, profesinę ir visuomeninę veiklą, jo kompetencijų ugdymą bei sudarytų sąlygas jaunimui lygiomis teisėmis su kitomis visuomenės grupėmis dalyvauti sprendimų priėmimo. Tai yra, turėtų būti sudarytos sąlygos jaunimo įgalinimui, nepriklausomai nuo jo asmeninių charakteristikų (amžiaus, gyvenamosios vietovės, motyvacijos ir t.t.).

2. Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduriama siekiant užtikrinti paslaugų jaunimui prieinamumą, tai jiems teikiamų paslaugų netolygus pasiskirstymas savivaldybėse bei jų teikimo fragmentiškumas. Remiantis atlikta analize, jaunimo į(si)traukimas sąlygojamas jaunimo kaip interesų grupės, pasižyminčios specifinėmis charakteristikomis ir poreikiais, nesuvokimas, ko pasekoje, jiems teikiamos paslaugos ir esanti infrastruktūra tik iš dalies atitinka jaunimo poreikius.

3. Jaunimo dalyvavimo ar (ir) įsitraukimo į įvairias veiklas tendencijos Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, atskleidžia, jog vis dažniau jaunimo įsitraukimas remiasi neformaliu ar trumpalaikiu įsitraukimu, ieškant alternatyvių dalyvavimo metodų. Analizuojant jų įsitraukimą skatinančius veiksnius pažymima, jog tai tiesiogiai susiję su jų bei „suaugusiųjų“, atstovaujančių institucijas, tarpusavio santykiu bei jaunimo turimų žinių, kaip ir kokiomis priemonėmis jie gali dalyvauti atstovaujant savo interesus.

4. Jaunimo informavimas, kaip ir paslaugos jaunimui bei jo įtraukimo būdai, turėtų atitikti realius jaunimo poreikius bei būti organizuoti taip, kad juos pasiektų informacija tais kanalais, kuriais jie naudojami dažniausiai, taip, kad ji jiems būtų lengvai suprantama, aktuali ir tiksli. Tai leistų išvengti informacinio triukšmo bei informacija geriau pasiektų tikslines jaunimo grupes, kurioms informacija būna skirta.

5. Apibendrinant analizuotus jaunimo į(si)traukimo veiksnys, taip pat pažymėtina, jog labai svarbus pasitikėjimo institucijomis veiksnys. Nepriklausomai nuo to, ar kalbama apie viešojo ar nevyriausybinių sektoriaus organizacijas (jaunimo NVO, mokyklas, savivaldybes ir t.t.) tyrimo respondentai išskiria, jog labai svarbus šių organizacijų atvirumas, jaunuolių ar jų grupių palaikymas bei asmenų, kurie atstovauja šias institucijas pozicijos.

Rekomendacijos

1. Skatinant savivaldybių ir jaunimo bendradarbiavimą rekomenduotina:

1.1. Organizuojant konkursinį finansavimą nacionaliniu lygmeniu, skatinti savivaldybių įsitraukimą į jų vykdymą, dalinai finansuojant projektus ar suteikiant galimybę naudotis savivaldybės ar jai pavaldžių įstaigų patalpomis.

1.2. Organizuojant jaunimo ir su jaunu dirbančių organizacijų konkursinį finansavimą savivaldybių lygmeniu, užtikrinti jaunimui skirtų finansavimo konkursų atskyrimą nuo kitų organizacijų finansavimo konkursų bei konkursų nuostatuose išskirti prioritetas sritis savivaldybėje, atsižvelgiant į tuos iššūkius, su kuriais susiduriama įgyvendinant jaunimo politiką.

1.3. Skatinti jaunimo įs(si)traukimą savivaldybėse į dalyvaujamąjį biudžetą, kitų bendrų projektinių veiklų (pvz. programa „Piliėtis“ ir pan.) įgyvendinimą.

1.4. Derinti tradicines ir inovatyvias dalyvavimo priemones (pvz. mobiliąsias aplikacijas), ypatingai orientuojantis į jaunimo NVO veikloje nedalyvaujantį jaunimą, siekiant užtikrinti visų jaunimo grupių pasiekiamumą.

1.5. Užtikrinti grįžtamąjį ryšį, numatant, jog informacija apie konsultavimosi su visuomene, apklausų ir kitus rezultatus turi būti teikiama visiems pasiūlymus teikusiems asmenims ar (ir) viešai, priklausomai nuo vykusios konsultacijos formos.

2. Jaunimui skirtos infrastruktūros ir paslaugų prieinamumui bei jų atitikimui jaunimo poreikiams užtikrinti, rekomenduotina:

2.1. Skatinti darbo su jaunu paslaugų tinklo plėtrą savivaldybėse, atsižvelgiant į jaunų žmonių skaičių bei jų charakteristikas savivaldybėse.

2.2. Savivaldybėse steigti AJC/AJE patalpose, kurios būtų patogiai pasiekiamos ir patrauklios jaunimui.

2.3. Neformaliojo švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos apraše koreguoti finansuojamų NVŠ programų prioritetus, skatinant programų, skirtų vyresnių klasių moksleiviams teikimą.

3. Užtikrinant kryptingą jaunimo informavimą rekomenduotina:

3.1. Naudoti tikslinės jaunimo grupės, kuriai skirta informacija, jau naudojamus informacijos gavimo kanalus (pvz. iki 18 metų – mokykla, vėliau universitetai ir t.t.; atitinkamų amžiaus grupių naudojami soc. tinklai ir kt.).

3.2. Jaunimo nevyriausybinėms organizacijoms vykdant veiklas orientuotis į organizacijos atvirumą, pritraukiant bei apie jas informuojant jaunimą, kurį nebūtinai siekiama įtraukti į organizacijos narius, savanorius, praktikantus ir t.t.

3.3. Koreguoti pilietinio ugdymo pamokų turinį, jose numatant jaunimo politikos, jaunimo dalyvavimo bei kitas temas, kuriose, įtraukiant jaunimo NVO, būtų pristatomi jaunimo įgalinimo aspektai ir būdai, kaip jaunimas gali atstovauti savo interesus.

Literatūros sąrašas

1. Bailey W.G. The Encyclopedia of Police Science. New York: State University of New York, 1995.
2. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
3. Crowley, A., Moxon, D. (2017) New and Innovative Forms of Youth Participation in Decision-Making Processes. Council of Europe, p. 65
4. European Commission (2018). Public Opinion: European Youth. Prieigą per internetą: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/index#p=1&yearFrom=2012&yearTo=2020>
5. Eurostat(2011). Young people using Internet for accessing or posting opinions on websites for discussing civic and political issues. Prieigą per internetą: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/data/eu-dashboard>
6. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas.
7. Gaulė, E. (2014). Sumanus viešasis valdymas: samprata ir dimensijos. Viešoji politika ir administravimas. 13(3), p. 372-385.
8. Gomolka, K., Borucinska, I., Stašys, R. , Civinskas, R. (2010) Youth Civic Participation in the South Baltic Region. Example of Lithuania, Poland and Sweden. Warsaw: Poltext Ltd, p. 288
9. Imbrasaitė, A., Auglytė, V., Naudžiūtė, I. (2015). Jaunimo įgalinimo galimybės Lietuvoje. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba.
10. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). Atvirų jaunimo centrų ir erdvių statistika Lietuvoje. Prieigą per internetą: <https://jrd.lt/informacija-jaunimui/atviri-jaunimo-centrai>
11. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos. Prieigą per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika/savivaldybese/draugiska%20savivaldybe>
12. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). NEET situacija savivaldybėse. Prieigą per internetą: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-sujanimu/informacija-apie-jaunima/neet-situacija-savivaldybese>
13. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). Jaunimo situacijos apžvalga: 2019 metai. Prieigą per internetą: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems->

[su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/jaunimo-statistiniai-duomenys/jaunimo%20situacija%202019%20m..pdf](#)

14. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). Jaunimo statistiniai duomenys. Prieigą per internetą: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/jaunimo-statistiniai-duomenys>

15. Lazauskienė, A., Civinskas, R., Tamutienė, I., (2014). Lietuvos jaunimo įgalinimas: situacijos analizė. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba

16. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. kovo 18 d. įsakymas Nr. A1-229 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“

17. Marton, F. (1986). Phenomenography: a research approach to investigating different understandings of reality. *Journal of Thought*, Vol. 3 (21), p. 28–49

18. Okunevičiūtė-Neveauskienė, L. (2020). Jaunimo tyrimas. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba. Prieigą per internetą: <https://docdro.id/Zub7mU4>

19. Osborne, S. P., McLaughlin, K. (2004). The Cross-Cutting Review of the Voluntary Sector: Where Next for Local Government – Voluntary Sector Relationships? *Regional Studies*. 38(5), p. 573-582.

20. Patton M. (2001). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park London New Delhi: SAGE Publications.

21. Pilietinės visuomenės institutas (2016). Pilietinės galios indeksas. Prieigą per internetą: <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2016-m/>

22. Siurla, L. (2000). Changing Forms of Participation. Round Table “New Forms of Youth Participation”. Youth Policy Papers. Biel (Switzerland), 4-6 May

23. Statistikos departamentas (2020). Jaunimo (14–29 metų amžiaus) skaičius apskrityse ir savivaldybėse. Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje. Prieigą per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=37817add-2aae-4938-b30a-bb84cfb9a8d7#/>

24. Šukvietienė, A. (2018). Nevyriausybinų organizacijų įgalinimo dalyvauti sprendimų priėmimo modeliavimas Lietuvos savivaldybėse. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 275.

25. Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: LTU, 2003.

26. Valstybės kontrolė (2013) Valstybinio audito ataskaita: Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra. Nr.VA-P-50-9-8

27. Valstybės kontrolė (2015) Valstybinio audito ataskaita: Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas. VA-P-50-3-1

28. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vilnius: Vaga.